

ТОМСЬКИЙ ПЕРІОД ДІЯЛЬНОСТІ АКАДЕМІКА МИКОЛИ КАЩЕНКА

У статті автор досліджує томський період науково-педагогічної та громадської діяльності Миколи Кащенко. Висвітлено біографію вченого за особовим архівним фондом. Розкрито пріоритетні напрями його діяльності, визначено місце і роль вченого у галузі науки та культури в кінці XIX – першій третині XX ст. Показано громадянську позицію вченого. Відзначено популяризацію наукових знань та широкі різносторонні інтереси вченого.

Ключові слова: М. Кащенко, вчений, професор, Томський університет, педагог, громадська діяльність.

Сучасний хід української історії підкреслює велику роль особистісного фактора в процесах суспільно-політичного розвитку країни. Історична біографістика дає змогу через особистість доповнити саму історію, вона є складовою історіографії. На думку Н. Яковенко важливо звести історію з п'єдесталу науки про суспільство до рангу науки про людину в суспільстві. Суспільство, як і кожна структурована система, варте дослідницького інтересу, проте ключ до розуміння принципів його функціонування не може бути ні універсальним, ні наперед постульованим, бо система, утворювана «людським матеріалом», реалізує себе лише через конкретні – завжди різні в часі й просторі – вчинки людей [1, с. 5-6].

Актуальність даного дослідження зумовлена необхідністю висвітлення питання участі українських вчених у російському культурно-освітньому процесі та громадській діяльності у контексті основних подій національної історії в останній третині XIX – першій третині XX ст.

На наш погляд, сьогодні особливо цікавими є аспекти біографії відомого вченого-природознавця, академіка Української академії наук, одного з її фундаторів Миколи Феофановича Кащенко.

Джерельна база дослідження доволі широка. Вона складається з комплексу різноманітних опублікованих та архівних документів і матеріалів.

Вивченням життя та наукової діяльності академіка М. Кащенко займалися немало вчених, літераторів, публіцистів. Разом з тим у сучасній історіографії лише частково розкрито аспекти біографії томського періоду М. Кащенко. Цінним внеском та новим підходом до викладу історії науки відзначається видання «Члени-засновники НАН України» (відп. редактор В. Смолій). Цікавою з нашої точки зору є стаття доктора історичних наук С. Рудої «Академік М. Кащенко» [2]. Продовжили справу та доповнили інформацію роботи С. Клименко, Л. Коханової, О. Романець, І. Романа, С. Карамаш, С. Вирового та інших. Вчені виділяють у біографії М. Кащенко три періоди: перший – харківський (1876-1888); другий – томський (1888-1912) та третій – київський (1912-1935).

Завдання нашого дослідження полягає у дослідженні науково-педагогічної та громадської діяльності М. Кащенко у другому – томському (1888-1912) періоді.

У спогадах доньки Маргарита Миколаївна Кащенко згадувала: «Приїхавши в Сибір молодим професором, він не нудьгував на

далекій країні. Людина морально дуже стійка, інтелектуально сильна, володіючи великою творчою волею і енергією – він ніс з собою багатий зміст і не міг бути пригнічений обставинами. М. Кащенко дуже зацікавився цим краєм з дикою, своєрідною природою, її красою, природними багатствами і перспективами їх кращого використання» [3, с. 34].

Відкриття Імператорського Томського університету мало велике значення для поширення освіти в Росії. На пропозицію Міністерства народної освіти 17 листопада 1888 року М. Кащенко призначено екстраординарним професором Імператорського Томського університету по кафедрі зоології, порівняльної анатомії та фізіології, яка мала лише одного професора (загалом на медичному факультеті їх було вісім).

Про своє призначення в автобіографії вчений писав: «У молоді роки брав участь у так званих «студентських заворушеннях» і бував іноді під арештом. До приват-доцентури мене ледве було допущено, а коли виникло питання щодо професури, міністр Делянов визнав за неможливе дати мені катедру в Європейській Росії, а заслав до Томська, хоч ні в якій політичній партії я не рахувався» [4, арк. 3]. В автобіографічному оповіданні «З Харкова в Томськ» М. Кащенко пояснив: «Я не був засланий, але не можу сказати, щоб їхав у Сибір добровільно. Мені довелося вирушити туди тому, що для людей мого фаху в той час не виявилось жодного вільного місця в усій Європейській Росії» [5, арк. 54]. В іншій автобіографії вчений доповнив: «З цього часу існування моє стало більш забезпеченим і, водночас, переді мною відкрилося широке поле для досліджень» [6, арк. 65]. Вчений наголошував, що сибірський період займав головне місце в його житті, що він продовжувався майже чверть століття і до того ж відносився до того віку, який називають періодом «процвітання» в житті людини [6, арк. 13].

У Томському університеті М. Кащенко почав працювати, коли йому було всього

33 роки. Молодий професор відзначився енергійністю і активністю. В Сибіру з повною силою проявилася його творча енергія. Перші роки життя в Томську були присвячені продовженню розробки ембріологічних проблем. Але поступово вчений перейшов до досліджень у галузі зоології, і в кінцевому результаті його основним завданням стало наукове плідництво.

XIX століття – особливий період в історії України, яка перебувала під владою двох імперій: Австрійської (згодом Австро-Угорської) та Російської. На думку Президента АН УРСР (1928-1929) Д. Заболотного, не можна говорити, що у дореволюційний час науці легко було вкорінитися на нашому ґрунті: «Однією з перешкод, яка заважала розвитку у нас знання і вироблення контингенту наукових діячів, було те, що на протязі довгих десятиріч, внаслідок політичного гніту багато талановитих юнаків не змогли закінчити вищої школи і потрапляли в далеке заслання» [7, с. 240]. Домінування «малоросійської» ментальності проявлялося у негативному ставленні взагалі до української самобутності і, зокрема, до українських вчених.

Доречно зазначити, що поблажливіше російський царизм ставився до природничих наук, розуміючи, що від їхнього стану залежить розвиток продуктивних сил народного господарства, науково-технічний поступ країни. Осередками науково-дослідної діяльності були вищі навчальні заклади, державні установи і громадські фахові товариства. Саме в цей період і розгорнулася наукова, педагогічна та громадська діяльність М. Кащенко.

У довідці з історії зоологічного музею Томського університету зазначено: «Під керівництвом першого сибірського професора зоології М. Кащенко було покладено початок сибірським зборам: у класичному для зоологічних музеїв варіанті – з епіцентром у районі Томська. Було закладено основу найбільшого азійського збору тварин у наукових колекційних фондах Росії» [8].

У 1892-1893 рр. професор М. Кащенко побував у науковому відрядженні в Неаполі,

Римі, Києві, Харкові та інших містах. З відрядження він привіз більше 90 книг і збірників статей по зоології. Виконання своїх основних, лекційних обов'язків М. Кащенко постійно пов'язував з експедиційною роботою.

У 1901 р. протягом шести місяців М. Кащенко працював у Академії наук в Петербурзі. Там він знайомився з раніше зібраними матеріалами і закінчував підготовку до друку ряду робіт, частину з яких було опубліковано у виданнях Академії. Більшість робіт вченого, виконаних у Томську, друкувались головним чином у виданнях Томського університету та Академії наук, деякі з них опубліковано в іноземних виданнях.

Саме завдяки М. Кащенку Томський університет з перших років свого існування став центром зоологічної науки в Сибіру. У 1980 році з нагоди 100-річчя заснування Томського університету син учня М. Кащенко Б. Іоганзен зазначив: «Працею М. Кащенко і М. Ружського в Томському університеті створена наукова зоологічна школа, яка успішно розвивається в теперішній час, із неї вийшли відомі зоологи...» [9].

Тісно пов'язана з науковою була педагогічна діяльність вченого. З 1901р. ним було введено практичний показ студентам різних засобів препарування тварин. Постійно двері зоологічного музею та кабінету були відкриті для студентів не лише за розкладом, а й вечорами, у вихідні і святкові дні. Відсутність підручника вимагало підготовки лекцій до друку. Студенти законспектували лекції прочитані М. Кащенком, за його ж дозволом їх було літографовано під назвою «Записки по зоології» (1890). Вчений доопрацював студентські записи і вони були видані. Перший повний російськомовний курс зоології для студентів-медиків – «Краткое руководство по зоологии, преимущественно для студентов медицины» – надрукований у двох частинах як додаток до університетського щорічника (Известия Томского университета. 1891, 1893 гг.).

У 1894 р. М. Кащенко офіційно призначено ректором Томського університету. Пізніше

він згадував: «Цей бік діяльності особливо важкий, віднімав багато часу, рідко були потрібні мої спеціальні знання» [4]. Вчений не любив адміністративну роботу і за першої ж нагоди позбувся «цих обтяжливих обов'язків».

Микола Феофанович мав заслужений авторитет серед колег. «Коли вирішувалося питання про надання мені права викладання на наступні п'ять років, – згадував вчений, – було проведено закрите балотування кулями, причому факультет виказав мені велику довіру, бо в балотувальному ящику не виявилось жодної чорної кулі» [10, арк. 121].

Наукові і педагогічні успіхи М. Кащенко не залишилися не поміченими. У 1891 р. він одержав звання ординарного професора, а в 1901 р. за поданням професорів А. Тихомирова, М. Мензбіра і Н. Зографа за видатні досягнення в зоології Московський університет присвоїв М. Кащенку ступінь доктора зоології *honoris causa*.

У 1907 році професор М. Кащенко вийшов на пенсію, але залишився позаштатним викладачем університету. Говорячи про великі наукові заслуги вченого, потрібно вказати на те, що поряд із проведенням активної наукової роботи, він досить сумлінно виконував свої службові обов'язки. У 1909 р. йому присвоїли звання заслуженого професора Томського університету. М. Кащенко у Томську також викладав зоологію в акушерсько-фельдшерській школі (1910-1911) [11, арк. 100].

М. Кащенко користувався заслуженим авторитетом та мав високі нагороди. У 1894 році вченого нагороджено орденом Святого Станіслава другого ступеня. В пам'ять імператора Олександра III М. Кащенко отримав срібну медаль. Микола Феофанович кавалер ордена Святої Анни другого ступеня (1899). У 1902 р. М. Кащенко отримав чин дійсного статського радника (цивільний чин IV класу з 14-и «Табели о рангах»), що відповідав військовому званню генерал-майора та надавав права привілейованого спадкового дворянства. У 1906 році вчений отримав

орден Святого Володимира четвертого ступеня, а 1 січня 1909 року за видатні заслуги його нагороджено орденом Святого Володимира третього ступеня [11, арк. 91-100].

В останні десятиліття XIX на початку XX ст. значно активізувалась культурно-освітня робота серед населення. Не залишився осторонь неї і М. Кащенко. Свою громадську позицію вчений розкрив у виступі на акліматизаційному ботаніко-зоологічному з'їзді в Москві у 1887 році: «Мені не потрібно доводити користь і перевагу роботи в галузі чистого знання. Це таке щастя, від якого ніколи не відмовиться той, хто раз його відчув. Однак громадянська свідомість вимагає, щоб учені не замикались в стінах своїх лабораторій, але час від часу виносили б у суспільство здобуті ними відомості і використовували б їх для суспільної користі» [12].

М. Кащенко брав участь і в громадському житті Томська. Однак це не було українське громадське життя, оскільки на нових поселеннях для українців діяли циркуляр Валуєва 1863 р. та Емський указ 1876 р., що забороняли українську мову. Українці також не мали права організувати ані своїх національних шкіл, ані товариств чи організацій [13, с. 360].

Єдністю наукових, освітніх та просвітницьких завдань позначена вся громадська та педагогічна діяльність М. Кащенка. У квітні 1895 р. М. Кащенко разом з агрономом В. Бажаєвим організував Томське відділення Імператорського Московського товариства сільськогосподарських наук. Головою товариства було одногосно обрано М. Кащенка. У 1897 р. він організував цикл публічних лекцій за участю професорів Томського університету. Протягом діяльності Томського відділення Імператорського Московського товариства сільськогосподарських наук його членами читалися лекції з чотирнадцяти тем. Автором чотирьох з них був М. Кащенко. У 1898 р. публічні лекції були видані за редакцією М. Кащенка під назвою «Научные очерки Томского края».

У 1898 р. відділення перетворено у самостійне Західно-сибірське товариство сільського

господарства, головою якого обрано М. Кащенка (друкований орган «Сибирский земледелец»).

З 1898 р. по 1905 р. М. Кащенко вів у газеті «Сибирская жизнь» (Томськ) рубрику «Отзывы о русских изданиях по зоологии и биологии».

З метою пропаганди гуманного ставлення до тварин 17 вересня 1899 р. у Томську було відкрито відділ Російського товариства захисту тварин, до складу якого увійшло 85 представників томської інтелігенції. З ініціативи М. Кащенка створено «Травневу спілку», діяльність якої була спрямована на охорону птахів, проведення деревонасаджень (це відбувалося за підтримки православної церкви).

У 1890 році Товариство сприяння народній освіті обрало М. Кащенка почесним членом. З моменту введення судової реформи (1897) і до переїзду в Київ М. Кащенко безперервно був почесним мировим суддею і брав участь у засіданнях Томського окружного суду [14, с. 53]. Вчений виконував обов'язки голови клінічної господарської ради (кілька місяців у 1906 та 1912 рр.), був деканом медичного факультету.

В автобіографії вчений зазначав: «Зміна осіб в Томську відбувається швидко, і тому в 1912 році я залишився єдиним професором серед призначених в перший рік існування університету і єдиний почесний мировий суддя із числа призначених при введенні судової реформи в Сибіру (1897)» [4, арк. 72]. Ці слова засвідчили великий авторитет М. Кащенка серед колег та громадськості, але, в першу чергу, ще раз підтвердили сумлінність вченого, відданість справі, яку розпочав.

Під час перебування в Томську М. Кащенко був членом декількох комісій, зокрема Опікунської ради жіночої гімназії. У 1903 р. вчений брав участь у Петербурзі в роботі комісії з реорганізації вищих навчальних закладів під головуванням міністра народної освіти Г. Зенгера, розробляв правила захисту докторських дисертацій та порядок заміщення викладацьких посад в університетах (1903).

М. Кащенко був членом багатьох наукових товариств, зокрема Міжнародного анатомічного, Московського археологічного; товариств природознавців при Петербурзькому, Томському університетах; московських товариств дослідників природи; любителів природознавства. Він був учасником російських і міжнародних з'їздів (1892 р. у Москві): Міжнародного антропологічного, Міжнародного зоологічного і Акліматизаційного ботаніко-зоологічного та Археологічного (у 1896 р. в Ризі).

М. Кащенко належав до когорти університетських професорів, які активно виступали проти будь-якої соціальної, статевої та національної дискримінації в освіті. Зокрема, він активно виступав за розвиток вищої освіти для жінок. У 1910-1911 рр. М. Кащенко був ініціатором створення і одним з перших викладачів Сибірських вищих жіночих курсів. У 1914 році Сибірським вищим жіночим курсам присвоєно статус вищого навчального закладу, а в 1920 році вони були приєднані до складу Томського університету.

Дискусійним є питання про участь вченого у революційному русі 1905-1907 рр. У роки першої російської революції активізувалися суспільні рухи і в Сибіру. Актуальним у даному контексті є аналіз діяльності томського відділу «Союз 17 октября». На установчих зборах томського відділу «Союзу 17 октября» 14 грудня 1905 року членами бюро були обрані 4 професори університету, 2 лікарі, міський юристконсульт, 3 чиновники, 4 службовці промислових і торговельних підприємств та 4 купці (про 3 членів бюро даних не вдалося знайти). Серед обраних до бюро був і професор М. Кащенко. Томський відділ «Союз 17 октября» привертав особливу увагу тим, що був не лише багаточисельним, а й дієздатним. Відділу було присвоєно ім'я «Свобода і порядок». М. Кащенко очолював бюро до листопада 1906 року. У 1906 році у другій думі Томська професора М. Кащенка обрано заступником голови губернських виборчих зборів [15].

Змінювалися у М. Кащенка і наукові пріоритети. Для повного розуміння причин

переходу М. Кащенка від зоологічних досліджень до робіт з акліматизації та гібридизації рослин необхідно звернути увагу на важливу рису його діяльності – певну наукову нетерплячість, прагнення якомога швидше отримати науковий результат, якомога швидше отримати від природи її дари.

М. Кащенко був постійно закоханий у предмет свого дослідження. Загалом його захоплювало усе в природі. Любов до природи, як зазначалося, була закладена у вченого ще з дитинства. Дослідниця акліматизаційної діяльності вченого С. Клименко писала, що працюючи у Томську, М. Кащенко сам говорив про себе, що він українець за походженням, тому з палкою пристрастю ставився до садівництва [16, с. 309].

На початку нового століття науковий інтерес до плодівництва переміг. М. Кащенко писав: «Наше головне завдання полягає у тому, щоб викликати до життя свої сибірські породи культурних дерев, які мали б достатню витривалість і в той же час давали б плоди для десертного споживання» [4]. Суворий клімат Сибіру народив у вченого мрію про акліматизацію рослин.

У 1902 р. у Томську на пустирі поруч з купленим будинком М. Кащенко заклав сад. Завдяки наполегливій праці тут швидко виріс чудовий сад: яблуні, вишні, малина, агрус, обліпиха, були тут і помідори, кукурудза, спаржа, артишоки, троянди, тюльпани і багато інших рослин. Донька М. Кащенка писала, що батько був не просто садівником, а «дуже цікавим, освіченим і самодостатнім експериментатором» [3, с. 35].

Суворі кліматичні умови, перевантаження роботою погано вплинули на здоров'я М. Кащенка. В одній із наукових експедицій він захворів на сідальну невралгію. У 1912 році після загострення хвороби лікарі наполягли на його поверненні в Україну, потрібно було змінити клімат на тепліший. «З великим сумом наша сім'я залишала Томськ, де ми залишили дитинство, наша мати – молоде сімейне щастя, а Микола Феофанович – здоров'я та багато цікавих незакінчених

праць», – писала донька вченого [3, с. 31]. Особливо шкодував вчений за результатами своєї багаторічної праці в акліматизаційному саду. Йому було важко залишати Сибір, якому віддав найкращі роки життя.

Доцільно зазначити, що після переїзду на Україну академік М. Кашенко продовжував підтримувати зв'язки з сибіряками та сибірськими садоводами. У 1925 році в книзі «Плодоводство в Сибири» І. Бедро, сучасник та соратник М. Кашенка високо оцінив його діяльність: «Ми маємо у своєму розпорядженні на сьогодні понад 50 сортів гібридних яблунь Кашенка, виносливих у повному значенні цього слова» [17, с. 17].

Таким чином, проаналізувавши томський період діяльності М. Кашенка відзначимо, що вчений доклав значних зусиль до створення кафедри зоології Томського університету, організації Зоологічного музею. Завдяки М. Кашенку університет з перших років свого існування став центром зоологічної науки Сибіру. Там виникла наукова зоологічна школа, з якої вийшли відомі зоологи. Усі праці М. Кашенка, присвячені зоологічним дослідженням, ґрунтувалися на науково перевірених даних – особистих зборах та вивченні матеріалу, здобутого під час численних експедицій. Загалом йому належить 90 робіт із зоології, з них 30 – з систематики і фауністики.

У Томську М. Кашенко здобув високий науковий та громадський авторитет. Там він став професором, доктором зоології, дійсним статським радником, що надало йому права привілейованого спадкового дворянства. Він брав участь у розробці правил захисту докторських дисертацій та порядку заміщення викладацьких посад в університетах. Вчений працював у галузі зоології упродовж 33 років. Як відомий знавець зоології в Сибіру, він мав наукові досягнення, які сприяли розвитку нових напрямів зоологічної науки як у Росії, так, згодом, і в Україні.

М. Кашенко започаткував наукове садівництво в Сибіру, створив наукову школу, яка пізніше утвердила садівництво як галузь сільськогосподарського виробництва. Вчений розробив методи створення плодкових сортів для Сибіру, де морози сягають 50°C. Працюючи у цій галузі упродовж 10 років (1902-1912), він отримав визначні результати. В томський період своєї діяльності М. Кашенко опублікував 10 праць, присвячених рослинництву, найголовніші з них зібрані в книзі «Сибирское садоводство», яка вийшла друком майже через 30 років після його смерті.

Актуальні аспекти біографії академіка Миколи Кашенка свідчать про участь українських вчених в російському культурно-освітньому та науковому процесі, в становленні та розвитку науки та культури.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Яковенко Н.М. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII століття. – К.: Генеза, 1997. – 380 с.
2. Руда С.П. Академік М.Ф. Кашенко // Члени-засновники Національної Академії наук України. – К., 1998. – С. 188-212.
3. Кашенко М.Н. Воспоминания о Н.Ф. Кашенко // Ученые записки Томского государственного университета им. В.В. Куйбышева. – 1950. – № 15. – С. 33-42.
4. Кашенко М.Ф. Коротка автобіографія. 1920. – Інститут рукопису Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського (ІА НБУВ) – Ф. 10. – Од. зб. 5299.– 50 арк.
5. Кашенко Н.Ф. Рассказы-воспоминания. Черновой автограф. Б/д. – Інститут архівознавства Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського (ІА НБУВ) – Ф. 11. – Оп. 2. – Од. зб. 20. – 72 арк.
6. Кашенко М.Ф. Автобіографія. Чорновий автограф. Рукописна і машинописна копія. 1913-1927. – ІА НБУВ – Ф. 11. – Оп. 2. – Од. зб. 10. – 119 арк.
7. Заболотний Д.К. Наука і охорона здоров'я після Жовтня // Вибрані твори. – К.: Вид.- во Академії наук УРСР, 1957. – Т. 2. – 321 с.
8. Зоологический музей Томского университета – <http://zoo.bio.tsu.ru/>
9. Статті о Н. Ф. Кашенко из газет. 1898–1966. – ІА НБУВ – Ф. 11. – Оп. 2. – Од. зб. 45. – 22 док.

10. Кашенко Н.Ф. Автобиографические воспоминания. Черновой автограф. Машинописная копия. Б/д. – ІА НБУВ – Ф. 11. – Оп. 2. – Од. зб. 21. – 208 арк.
11. О служебной деятельности ординарного профессора Киевского политехнического института Кашенко Н.Ф. – Державний архів міста Києва (ДАК) – Ф. 18. – Оп. 2. – Од. зб. 116. – 144 арк.
12. Кашенко Н.Ф. О некоторых сторонах предстоящей деятельности Томского отдела Императорского Московского общества сельского хозяйства. – Томск: Тип.-лит. П.И. Макушина, 1895. – С. 1-11.
13. Верига В.І. Нариси з історії України (кінець XVIII – початок XX ст.) – Львів: Світ, 1996. – 447 с.
14. Кашенко Н.Ф. // Юбилейный справочник. Плодоводство (1890-1914) / Сост. В.Э. Эндер. – СПб.: Тип. С.Л. Ринда, 1915. – С. 50-54.
15. Томское губернское бюро «Союз 17 октября» – <http://tomskhistory.lib.tomsk.ru>.
16. Клименко С.В. М.Ф. Кашенко // Український ботанічний журнал. – 1997. – № 3. – С. 308-312.
17. Бедро И.П. Плодоводство в Сибири. – Омск, 1925. – 24с.

Е. Б. Готра,

*Национальный университет государственной
налоговой службы Украины, г. Ирпень, Украина*

ТОМСКИЙ ПЕРИОД ДЕЯТЕЛЬНОСТИ АКАДЕМИКА НИКОЛАЯ КАШЕНКО

В статье автор исследует томский период научно-педагогической и общественной деятельности академика Николая Кашенко. Освещено биографию ученого за личным архивным фондом. Раскрыты приоритетные направления его деятельности, определены место и роль ученого в отрасли науки и культуры в конце XIX – первой трети XX века. Раскрыта роль ученого в создании кафедры зоологии Томского университета, организации Зоологического музея. Проанализирована деятельность Н. Кашенко в отрасли научного плодородства Сибири. Установлено, что Н. Кашенко, как один из авторитетнейших профессоров Томского университета, был избран членом многих общественных организаций. Раскрыта его роль в создании Сибирских высших женских курсов. Показана общественная позиция ученого. Отмечено популяризацию научных знаний и широкие разносторонние интересы ученого.

Ключевые слова: *Н. Кашенко, ученый, профессор, Томский университет, педагог, общественная деятельность.*

E. Gotra,

The National State Tax Service University of Ukraine, Irpen, Ukraine

NIKOLAI KASHENKO'S ACTIVITY TOMSKII PERIOD OF ACADEMICIAN

The author explores the period of Tomsk scientific, educational and social activities of academician Nikolai Kashenko. The biography of the scientist's personal archive fund is shown. The priorities of its activities, the place and role of the scientist in the field of science and culture at the end of XIX – the first third of the twentieth century are discovered. The role of the scientist in the creation of the Department of Zoology at Tomsk University and the organization of the Zoological Museum are disclosed. The activities of N. Kashenko industry Horticulture Science of Siberia are analyzed.

It has been established that N. Kashenko was elected a member of many community organizations as one of the most respected professors at Tomsk University. His role in the creation of the Siberian women's higher rates is disclosed. The social position of the scientist is shown. The popularization of scientific knowledge and wide versatile interests of scientist is noted.

Keywords: *N. Kashenko, scientist, professor, Tomsk State University, teacher, social activities.*

Рецензенти: *Сінкевич Є. Г., д-р іст. наук, проф.;*
Тригуб П. М., д-р іст. наук, проф.